

กรุงเทพฯ '226

ศิลปะจากยุคสร้างบ้านแปงเมือง สู่กรุงเทพฯ ในฝัน
KRUNGTHEP '226

THE ART FROM EARLY DAYS BANGKOK TO THE IMAGINED FUTURE

Rama IX Art Museum Foundation





Rama IX Art Museum Foundation



KRUNGTHED 226

Rama IX Art Museum Foundation

กรุงเทพฯ 226

THE ART FROM EARLY DAYS BANGKOK TO THE IMAGINED FUTURE

ศิลปะจากยุคสร้างบ้านแปงเมือง สู่กรุงเทพฯ ในฝัน

รายพระนาม และ รายนามศิลปิน ที่มีผลงานจัดแสดงในนิทรรศการ กรุงเทพฯ 226

กมล ทศนาถชัย
กฤษ งามสม
กาสิเลโอ คินี
ไกรสร ประเสริฐ
ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ
ชรัอินโขง
ขวัญชัย ลิขัยกุล
คงศักดิ์ กลกลางดอน
ครุฑเบ๊ะ
ครา แสงแข
คามิน เลิศชัยประเสริฐ
ศิด โกลล์วัฒน์
จักรพันธ์ ภิรมย์สวัสดิ์
จ่าง แซ่ตั้ง
เจษฎา ตั้งตระกูลวงศ์
เฉลิม นาคีรักษ์
ชล เจนประภาพพันธ์
ชลิต นาคะวัน
ชลุต นิมสมอ
ช่วง มูลพินิจ
ชาติชาย ปุ้ยเปีย
ญาณวิทย์ ฤกษ์ทอง
ณัฐณรต บัวลอย
แดคมาร์ เคลเลอร์/มาร์ติน วิทเวอร์
เดียร์บอร์น เมณฑกา
ตติยะ อุดมสวัสดิ์
เคยงาม คุปตะบุตร
ครุฑทองอยู่
ทวี นันทขว้าง
ท๊อป ช่างตระกูล
ทิววัฒน์ ภักธกุลวณิชย์
โทวีจิต พึ่งเกษมสมบูรณ์
นพไชย อังควินะพงษ์
นภดล วิรุณหะชาติพันธ์
สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานวชิรญาณวโรรส
พระอาจารย์นาค
นายดี ช่างหม้อ
นาวัน เปียกลาง
นาวัน ลาวัลย์ชัยกุล

ณโร โยโกดา
ณิธิ วัฑฒนา
นิพนธ์ โอภาสภิรมย์
บ.ดีล ดีไซน์ จำกัด
ประทีป คชบัว
ประเทือง เอมเจริญ
ประสงค์ ปัทมานุช
ประยัต พงษ์คำ
ปัทมพร หุตางกูร
ปรีชา เกาทอง
ปัญญา วิจินธนสาร
พิชัย นิรันดร์
พิชิต ตั้งเจริญ
พิมาน มูลประมุข
พิเชษฐ์
พิเชษฐ์ สดุดีโอ
พรานชัย จิตร
ฟิลิปป์ ลาเลอ
ภักธราวุฒิ พัดสูงเนิน
มณฑิรา บุญมา
มานิต ศรีวานิชภูมิ
ยาซูมิ ซาโกชิม่า
ยุวนา ปุณสวัสดิ์วิทย์
ยู ชานาบุชา
ริชาร์ด เล้า
ลาวัลย์ อุปอินทร์
วรสันต์ สุภาพ
วสันต์ สิทธิเขตต์
วิโชค มุกดามณี
วิรัช มะลิกุล
วิโรจน์ เขียวมิราวัฒน์
ศรีวรรณ เชนหัตถการกิจ
ศิลป พีระศรี
สัจด์ ปุ้ยอ็อก
สมโภชน์ อุปอินทร์
สมรรถ สุวรรณพงษ์
สมวงศ์ ทิพย์รัตน์
สรณรงค์ สิงห์เสณี
สวัสดิ์ ดันดีสุข

สตีเวน เพ็ททิฟอร์
สาครินทร์ เครืออ่อน
สิทธิเดช แสงวิญญู
สุธี คุณาวิชยานนท์
สุรัตน์ โอภาสวณิช
สุวรรณ เสงี่ยม
สำนักสุสังคม
อะโพลโดรกี เอส
อโณทัย นิธิพน
อาพันธ์ นาคคง
อารี สุทธิพันธุ์
อำมฤตย์ ชูสุวรรณ
อึ้ง กาญจนวณิชย์
อิทธิพล ตั้งโฉลก
อิทธิพร ชัยศิริ
อันสนธิ วงศ์สาม
เอกชัย ลวดสูงเนิน
เอส + พีบีเอ
อุลีโอ บรูจิส

หอภาพยนตร์แห่งชาติและ
มูลนิธิหนังไทย สนับสนุน การจัดฉายภาพยนตร์
โซน กรุงเทพฯ หันสมัย และพระนครวันวาน
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรฯ เอื้อเฟื้อ
หนังสือชุด "มาทำสารคดีแล้ววัฒนธรรมกันเถอะ!"

List of Artists KRUNGTHAP 226

Akachai Luadsoongnern
Amrit Chusuwan
Anan Nakhong
Anothai Nitipon
Apostrophy's
Aree Soothipunt
Chalerm Nakiraks
Chalit Nakpawan
Chalood Nimsamer
Chang Saetang
Chatchai Puipia
Chol Janepapaphan
Chuang Moolpinit
Dagmar Keller/Martin Wittwer
Dea-born K. Mendhaka
Ekachai Luadsoongnern
Francis Chit
Galileo Chini
Ing K
Inkhong, Khrua
Inson Wongsam
Ithipol Thangchalok
Ittirawee Chotirawee
Jakaphan Hiransalee
Jedsada Tangtrakulwong
Julio Brujis
Kamin Lertchaiprasert
Kamol Tassananchalee
Kata Sangkhae
Kid Kosolwat
Kong Pae, Khru
Kongsak Gulglangdon
Kraisak Choonhawan
Kraisorn Prasert
Krit Ngamsom
Kwanchai Lichaikul
Lawan Upa-in
Manit Sriwanichpoom
Montien Boonma

Naidee Changmor
Nak, Phra Ajarn
Narisara Nuvadtivongs, H.R.H. Prince
Natnaran Bualoy
Nawin Biadklang
Navin Rawanchaikul
Nipan Oranniwesna
Niro Yokota
Niti Wattuya
Nopchai Ungkavatanapong
Noppadol Viroonchatapun
Nuts Society
Panya Vijnthanasarn
Paretas Hutanggul
Phatchravut Patsoongnern
phd studio
Philippe Laleu
Pichai Nirand
Pichit Tangcharoen
Piman Moolpramuk
Prasong Patamanuj
Prateep Kochabua
Praluang Emjaroen
Prayat Pongdam
Preecha Thaothong
P7
Richard Tsao
S+PBA
Sakarin Krue-on
Sa-Ngad Pui-Ock
Sannarong Singhaseni
Sawasdi Tantisuk
Silpa Bhirasri
Sitthidet Saenghiran
Smat Suwannapong
Sompot Upa-in
Somwong Tupparat
Sriwan Janehuttakarnkit
Steven Pettifor

Surat Osathanugrah
Sutee Kunavichayanont
Suwannee Sarakana
Tatiya Udomsawat
Tawee Nandakwang
Thaiwiji Puangkasemsomboon
ThisDesign Co.,Ltd.
Thong-yoo, Khru
Tiawat Patarakulvanich
Toeingam Kuptabutra
Top Changtrakul
Vasan Sitthiket
Veravit Malikul
Vichoke Mukdamanee
Viroj Chiamchirawat
Vorasan Supap
Yanawit Kunchaethong
Yasumi Hakoshima
Yu Hanabusa
Yuwana Poonwattanawit

Films programmes
(Zone 2 Modernised
Bangkok vs Nostalgic Past) supported by
The National Films Archive and
Thai Films Foundation
Short Documentaries "Let's Make
Documentary!" courtesy of Princess Maha
Chakri Sirindhorn Anthropology Centre

Rama IX Art Museum Foundation

Message From The Bangkok Art and Culture Centre

The Bangkok Art and Culture Centre (BACC) is pleased to present the exhibition, "Krungthep 226", Looking at Bangkok through the Arts from the Early Days to the Imagined Future. With this art exhibition, we hope to raise the interest and awareness among Bangkokians and the city's visitors alike, to the rich dialogue that has been going on between the artists and their city.

Through historical events, art history, "Krungthep 226" tells the story of Bangkok, conveyed by paintings, sculptures, as well as by accompanying programmes of music, theatre and films. Points of views are presented in works by different generations of artists. And the curators and the designer have selected, as their main feature representing the flow of time, the Chao Praya river, along the banks of which Bangkok Metropolis grew and developed.

This exhibition is the first to be wholly presented by the BACC with the support from the City of Bangkok, and we wish to thank the curators Luckana Kunavichayanont, Apisak Sonjod and their curatorial team for the realization of this exhibition, the result of which is certain to provide perspectives of Bangkok and fire the imagination of the audience.

The Bangkok Art and Culture Centre, set up with the support of the artists network and financed by the Bangkok Metropolitan Administration, wish to take this opportunity to make this exhibition part of the celebration of its first year of coming into being.

Bangkok Art and Culture Centre.

สารจากหอศิลปวัฒนธรรม แห่งกรุงเทพมหานคร

หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้นำเสนอ นิทรรศการ "กรุงเทพฯ 226 ศิลปะจากยุคสร้างบ้านแปงเมืองสู่กรุงเทพฯ ในฝัน" เพื่อจุดประกายความสนใจในงานศิลปะของผู้คน และมุ่งหวังให้คนกรุงเทพฯ ได้รู้จักเมืองหลวงแห่งนี้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผ่านการสร้างสรรคทางศิลปะ

นิทรรศการ "กรุงเทพฯ 226" นำเสนอกรุงเทพฯ ทั้งในเชิงมิติทางประวัติศาสตร์ของเมืองและประวัติศาสตร์ศิลปะ โดยให้งานศิลปะแขนงต่างๆ เป็นตัวบอกเล่าเรื่องราวของเมืองหลวงแห่งนี้ในช่วงเวลา 226 ปี จนถึงปัจจุบัน รวมทั้งมุมมองของศิลปินที่ได้จินตนาการถึงกรุงเทพฯ ในอนาคตด้วย งานศิลปะกว่า 200 ชิ้น มีทั้งงานของศิลปินอาวุโสและศิลปินรุ่นใหม่ ผ่านการเล่าเรื่องโดยกระบวนการภัณฑารักษ์ และการออกแบบโดยใช้อองค์ประกอบของสายน้ำเจ้าพระยาเป็นตัวหลัก เพื่อดึงให้คนดูเข้าสู่งานศิลปะ และรับรู้เรื่องราวของกรุงเทพมหานครไปพร้อมๆ กัน

นิทรรศการกรุงเทพฯ 226 นับเป็นนิทรรศการแรกที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการของหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ซึ่งในโอกาสนี้ ขอขอบคุณภัณฑารักษ์ทั้ง 2 ท่าน คือ คุณลักขณา คุณวชิยานนท์ และคุณอภิศักดิ์ สนจิต ที่ทำหน้าที่คัดเลือกศิลปินและผลงานศิลปะ รวมทั้งทีมงานทุกท่านที่ได้ร่วมกันจัดนิทรรศการนี้ขึ้น อันเป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการด้านการศึกษา และจินตนาการ เพื่อเติมเต็มการเรียนรู้อย่างครบถ้วน

หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร จัดตั้งด้วยการผลักดันจากเครือข่ายศิลปิน และสร้างขึ้นโดยกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม จึงขอถือโอกาสให้นิทรรศการ "กรุงเทพฯ 226" นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมฉลองปีแรกของหอศิลป์ แห่งใหม่นี้ด้วย

หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

บันทึกภัณฑารักษ์ กรุงเทพฯ 226

ศิลปะจากยุคสร้างบ้านแปงเมืองสู่กรุงเทพฯ ในฝัน

โครงการ “กรุงเทพฯ 226” เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ในการสร้างพื้นที่เพื่อการเรียนรู้แห่งใหม่ในสังคมไทย ผ่านการจัดนิทรรศการศิลปะและกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

กรุงเทพฯ 226 ยังเป็นโครงการฯ ลำดับต้น ๆ ของการ “แรกมี” หอศิลป์ฯ ประจำเมืองหลวงของประเทศไทย หลังผ่านการรณรงค์เรียกร้องต่อสู้โดยกลุ่มศิลปิน สถาบันการศึกษาและเครือข่ายทางศิลปะต่าง ๆ มา กว่า 10 ปี ผ่านยุคผู้ว่าราชการกรุงเทพฯ มาถึง 3 สมัย จึงเป็นทั้งเรื่องที่น่ายินดีและท้าทายในเวลาเดียวกัน สำหรับภาระหน้าที่และบทบาทของหอศิลป์ฯ แห่งนี้ต่อสังคมเมืองและสาธารณชนโดยรวม

สำหรับภัณฑารักษ์ โจทย์ที่ได้รับทั้งท้าทายและน่าหนักใจ เมื่อคิดว่า นิทรรศการหรือกิจกรรมทางศิลปะแบบไหนที่จะเหมาะสมกับการร่วมเฉลิมฉลองวาระการเกิดใหม่ของหอศิลป์ฯ แห่งนี้ โครงการที่ศิลปะเป็นดังพาหนะนำไปสู่การเรียนรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ในเวลาเดียวกันก็แสดงถึงความหลากหลาย และความน่าสนใจของศิลปะร่วมสมัยที่กำลังดำเนินอยู่ในสังคมไทย” หันรีหันขว้างได้ไม่นาน คำว่า “กรุงเทพฯ” ก็ผุดขึ้นมาในทันที ด้วยความคิดสั้น ๆ ว่า น่าจะเป็นหัวข้อที่เปิดกว้าง และสร้างโอกาสให้ศิลปินแขนงต่าง ๆ รวมทั้งผู้ชมได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ไม่จำกัดค่าย รุ่น เชื้อชาติ และที่สำคัญ ในเมื่อเราเป็นคนกรุงเทพฯ จึงน่าจะเริ่มจากการเล่าเรื่องตัวเอง

หนังสือ สุจิตต์ สิงห์พิมพ์ บทความทางศิลปะต่างยุคต่างสมัยมากมาย ถูกดึงออกจากห้องสมุดทั้งส่วนตัวและส่วนรวมมากองตรงหน้า ยิ่งค้น ก็ยิ่งพบระยะห่างของตัวเองกับเมืองที่อาศัยอยู่มานานตั้งแต่เกิด มีรูปภาพและเรื่องราวมากมายที่ไม่เคยพบและใส่ใจมาก่อน แต่ที่น่าสนใจยิ่งกว่า คือปฏิกิริยาตอบสนองจากคนรอบข้าง เมื่อได้ยินชื่อนิทรรศการ “กรุงเทพฯ 226” ดำไม่ไช่สายตาวางเปล่า หรือสีหน้าลงม คำถามที่ไต่กลับหมีไม่พ้นคำว่า “อะไร?...“ทำไม ต้อง 226?...“เลขเด็ด?...“คำตอบ “กรุงเทพฯ ได้รับการสถาปนาเป็นเมืองหลวงไทย ในปี พ.ศ. 2325 กรุงเทพฯ มีอายุมา 226 ปี แล้ว ถ้าเทียบเป็นรัตนโกสินทร์ศก ปีนี้ก็เป็นปี ร.ศ. 227” สันนาสู่ท้องทุ่งดูผิดนอกโอกาส ที่บวชยังมีผู้ไม่เพียงสาเช่นเรานิคมมากมายอย่างน่าตกใจ จากที่คิดว่า “ง่าย” โจทย์ที่ได้รับกลับสลับซับซ้อน ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง และการสร้างสรรค์ของศิลปินในยุคต่าง ๆ ถึงแม้จะผ่านมาเพียงแค่ 2 ศตวรรษ แต่เมืองหลวงแห่งนี้ก็ผ่านความเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงซ้ำและรวดเร็วมหาศาลโดยเฉพาะในรอบ 50 ปี ที่เพิ่งผ่านไป

นับตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2551 เป็นเวลากว่า 6 เดือน ที่ความสงสัยใคร่รู้ในความเป็นไปของพัฒนาการทางศิลปะที่เป็นตัวสะท้อนสังคมไทยที่งานเหล่านั้นได้ถูกสร้างขึ้น ขนานไปกับการเปลี่ยนแปลงของกรุงเทพฯ กลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญให้ทีมงานเผชิญกับความท้าทายและปัญหาอุปสรรคในแต่ละวันของการเตรียมงาน นับตั้งแต่การศึกษา สืบค้นรูปแบบและลักษณะงานศิลปะในยุคต่างๆ จากแหล่งข้อมูลเรื่องและภาพ รวมทั้งบุคคลที่มีอยู่อย่างกะพรวนกะพรั่ง รวมไปถึงการสืบเสาะ ติดต่อขอความอนุเคราะห์ เจริญจากต่าง ๆ ให้ได้มาซึ่งชิ้นงานเพื่อนำมาจัดแสดง ภายใต้เวลาและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด จนแทบจะล้มเลิกความตั้งใจไปในหลายครั้ง ต่อเมื่อตระหนักว่า นี่เป็นจุดเริ่มต้นและเป็นครั้งแรกของการสำรวจกรุงเทพฯ ด้วยศิลปะซึ่งเปรียบเสมือนร่างกายและจิตวิญญาณของเมือง ทั้งการค้นพบและความบกพร่องในการจัดทำนิทรรศการ ในครั้งนี้ น่าจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการศึกษาและค้นคว้าเชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวต่อไป

ความเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงกายภาพ สังคม การเมือง วัฒนธรรมของกรุงเทพฯ ซึ่งล้วนผูกพันอย่างแยกไม่ออกจากความเป็นไปของประเทศไทยโดยรวมในฐานะเมืองหลวง ได้ถูกบันทึกไว้ในผลงานของศิลปินในแต่ละยุคสมัย ทีมงานได้แบ่งนิทรรศการออกเป็น 4 โซนเพื่อสะท้อนช่วงเวลาและพื้นที่ที่เป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงอายุของกรุงเทพฯ

จากการสืบทอดประเพณีการสร้างงานในสมัยอยุธยาในยุคสร้างบ้านแปงเมืองในรัชสมัยแห่งรัชกาลที่ 1 ถึง 3 ดังที่ปรากฏในโซน 1 “กรุงเทพฯ ปฐมบท” ผ่านมาถึง “กรุงเทพฯ ทนสมัย และพระนครวันวาน” ในโซนที่ 2 ที่กรุงเทพฯ ได้เปิดรับความทันสมัยจากอิทธิพลของชาติตะวันตก เพื่อพัฒนาให้ทัดเทียมนานาอารยประเทศ ตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 3 มาจนถึงการมีเอกลักษณ์ของตัวเองร่วมสมัย ดังที่เห็นจากผลงานหลากหลายรูปแบบและเนื้อหาในโซนที่ 3 ที่มีชื่อว่า “เส้นขอบฟ้าใหม่” ซึ่งศิลปินมีเสรีภาพอย่างกว้างขวางในการเปิดเผยทุกฉากของกรุงเทพฯ ที่มาพร้อมกับการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟูตั้งแต่ทศวรรษ 1960s แต่ที่น่าสนใจและนำไปขบคิดต่อไม่น่าจะเป็นเพียงภาพสะท้อนของสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น หากแต่เป็นสิ่งที่เรากำลังฝันและวาดให้เป็นนับต่อจากนี้ ในนิทรรศการครั้งนี้ เราจึงภูมิใจเสนอโซน 4 “กรุงเทพฯ ในฝัน” ซึ่งทีมงานได้คัดเลือกผลงานที่สร้างไว้แล้ว และที่ขอให้ศิลปินทำขึ้นใหม่ เพื่อร่วมกันมองอนาคตของกรุงเทพฯ

ความมีเอกลักษณ์ ความสมบูรณ์ ความงาม ความผิดพลาด ความล้มเหลวของเมือง น่าจะเป็นข้อคำนึงของการสร้างอนาคตใหม่ร่วมกัน

ในฐานะตัวแทนผู้คัดสรรและจัดสร้างนิทรรศการและกิจกรรมต่างๆ รู้สึกยินดีและขอบคุณเป็นอย่างยิ่งในความอนุเคราะห์ของทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการครั้งนี้ ตั้งแต่ศิลปินผู้ร่วมแสดงทุกท่าน อนุเคราะห์ให้ยืมผลงาน แม้จะได้รับการติดต่อในระยะเวลาอันสั้น ทีมออกแบบนิทรรศการจาก Embassy Studio ที่ได้รับร่วมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และช่วยจัดวางเพื่อให้ผลงานกว่า 220 ชิ้น ได้มีปฏิสัมพันธ์กัน หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร และกรุงเทพมหานครที่ริเริ่มและเอื้อเฟื้อโอกาสดี ๆ ปาฐกถา ผลเพิ่ม และทีมงานทั้งหมดที่ยอมรับความท้าทายใหม่ ๆ ในแต่ละวัน คำติชมจากท่านผู้รู้และความห่วงใยจากทุกท่านที่ไม่สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมดในที่นี้ ทีมงานขอน้อมรับด้วยความขอบคุณ

กรุงเทพฯ แรกสถาปนาเป็นเมืองหลวงอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2325 มีเนื้อที่เพียง 2,000 ไร่ กว้างเมืองยาวประมาณ 7 ตารางกิโลเมตร ต่อเชื่อมกับคลองคูเมือง ชุมชนหลัก ๆ อาศัยอยู่ในเขตกำแพงเมือง นอกกำแพงเป็นทุ่งนาปลูกข้าว เพียง 2 ศตวรรษ กรุงเทพฯ ใน ปี.ศ. 2551 มีประชากรกว่า 6 ล้านคน มีเนื้อที่ครอบคลุมกว่า 1500 ตารางกิโลเมตร มีบ้านเรือน ชุมชนใหม่ ๆ ขยายขยายออกไปทุกทิศทาง ผิดถนนไขว้ไปมา ตึกสูงระฟ้าและอาคารพาณิชย์ ศูนย์การค้า ชุมชนบ้านจัดสรร สิ่งสาธารณูปโภคสมัยใหม่มากมาย มีการสื่อสารทันสมัย มีผู้อาศัยอยู่แออัด คับคั่ง เกินกว่าผู้คนในยุคต้นรัตนโกสินทร์จะจินตนาการถึง มีชื่อเมืองหลวงอย่างเป็นทางการยาวที่สุดในโลก เป็นที่สถิตของเหล่านางฟ้าและเทพยดา เป็นหนึ่งในเมืองติดอันดับน่าท่องเที่ยวที่สุดในโลก เคยเป็นเมืองที่ได้ชื่อว่า เวนิสตะวันออก และยังมีอะไรอีกมากมายทั้งที่เก่าแก่และใหม่ที่เราถูกบันทึก

เช่นเมืองมหานครอื่น ๆ ของโลก กรุงเทพฯ มีทั้งความเจริญและปัญหา ทางออกหรือจินตนาการภาพอนาคตสะท้อนอยู่บนเส้นทางของอดีตและปัจจุบัน ทีมงานจึงหวังว่า การจัดนิทรรศการ “กรุงเทพฯ 226” ในครั้งนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางทำความเข้าใจตัวตน เพื่อให้การเรียนรู้นำไปสู่การร่วมกันสร้างสิ่งที่ดีกว่า ดังเช่นที่ศิลปินท่านหนึ่งในโซน “กรุงเทพฯ ในฝัน” ได้สร้างงานไว้ ผลงานชื่อ “คุณธรรม” เป็นผลงานสื่อผสม มีหลอดไฟนีออนติดเป็นคำว่า “คุณทำ” เมื่อติดตั้งแล้ว ไฟติดสว่างเฉพาะคำว่า “ทำ”

และหวังว่าทุกท่านจะสนุกกับการชมนิทรรศการในครั้งนี้

ลักขณา คุณาวิชยานนท์ และ อภิสักดิ์ สนจด
ธันวาคม 2551

Curators' Note Krungthep 226

The Art from Early Days Bangkok to the Imagined Future

The project "Krungthep 226" is a part of Bangkok Art & Culture Centre's efforts in offering Thai society a learning space through contemporary art exhibitions and cultural activities.

Krungthep 226 is also one of early projects of the first art museum of the kingdom's capital. To deliver this venue, local artists, educational institutes and art-goers had to fight for over ten years, lasting long period of three governors. It is, in the same time, both congratulatory and challenging for those involved on how to make this art museum advantageous to the urban communities and Thai public in general.

For us, the curators, the assigned thesis is challenging as well as burdensome, especially in searching for an art exhibition and relating activities appropriate for the celebration of museum's inauguration. One choice is a project that leads to historical and aesthetical education, as well as reflects diversity and fascination of Thai contemporary art. After some bewilderments, the word 'Krungthep' came into our mind. Our reason is very shallow: this theme allows artists from various disciplines, and also the viewers, to participate without any restriction of schools, generations, ethnicities and so on. Above all, as a Bangkokian, we should let our exhibition start from telling our own backgrounds.

A large number of books, brochures, printed materials and articles on art from various periods were checked from both private and public libraries. The more we researched, the more we found our distance from the city we have lived since our birth. Moreover, we encountered voluminous unseen and ignored images and stories. The more interesting thing is the wondering reactions from people around toward our title 'Krungthep 226'. One of the most popular queries we receive goes to the significance of the number '226'. We would like to answer that the number comes from the age of Bangkok, founded in 1782. Ironically, this simplistically delivered theme later brought about complexity. Despite around two centuries of its longevity, the capital passed various changes, both slowly and quickly happening, especially during the past 50 years.

It was over six months, after June 2008, that we grew our curiosity and bewilderment toward the connection between modern Thai art's evolution and its social context as well as the changes of Bangkok. Anyway, they became our stimulant in overcoming the burdens encountered, from day to day. Due to heavy researching, tracking, sourcing, asking for supports and negotiating, within limited timeframe, we almost cancelled our project many times. Nevertheless, after having realized that this will be the first time of exploring Bangkok through art works, considered as capital's physicality and spirit, we go on completing our project, especially with a goal that it will inspire further in-depth studies and researches.

Various chapters of Bangkok's changes are recorded through artists from various periods. Of all physical, social, political and cultural aspects, the changes are inseparable from the existence of its country: Thailand. Our team divided the exhibition space to be four zones, of which each mirrors each period and area of Bangkok's changes.

All four zones are in the same line, showing Bangkok's evolution. The restoration of traditions from Ayutthaya period and the early establishment of the new capital, from King Rama I's to King Rama III's reigns, are presented in Zone 1: Bangkok's Early Days. Zone 2, Modernised Bangkok vs Nostalgic Past, shows how Bangkok has adopted Western influences, since late King Rama III's reign, for the sake of modernization. Several forms and contents are in the art works of Zone 3, New Bangkok Skyline, reflecting the new freedom as well as identity resulted from booming economics during 1960s. Moreover, interestingly and thought-provokingly, the exhibition not only reflects what has happened and is happening, but also presents what would be from our imagination. So, in Zone 4, Dream Bangkok, the team has curated both finished and newly created works, which all share investigating Bangkok's identity fertility, beauty, mistake and failure in order to be concerns of building our new future.

As the representatives of curators and organizing team members, we would like to present our thankfulness to all supports given. They come from all participants: the artists, lenders (who received very urgent contact), exhibition designing team from Embassy Studio (who helped arrange over 220 art works to be in rapport of creating learning atmosphere in the exhibition), Bangkok Art and Culture Centre and Bangkok Metropolitan Administration (which offer us this good opportunity), Parichart Pholpuem and all team members (who always smiled in welcoming new challenges everyday), experts' commentaries and all other compassionate people whose names all we cannot list here. We do appreciate your kindness.

The total area of Bangkok, during its early establishment in 1782, was only about 2,000 rai. Its city wall was only about 7-square-kilometer-long with connecting canals as defensive wall. Major communities were packed inside the wall. Outside were rice paddy fields. Only two centuries later, in 2008, almost six millions of people lives here, with the extended area over 1,560 square kilometer. New houses and communities have sprawled into all directions. Roads cross each other. Skyscrapers, shophouses, shopping complexes, housing estates and new facilities are abundant. Modern communication technologies are with crowded residents. These are far beyond the imagination of people from early Ratanakosin period. The capital's official name is the longest one of the world. Meanwhile, it is metaphorically a haven of angels. The capital is also enlisted as one of the most attracting tourist spots. It was once coined Venice of the East, and et cetera. And, there are many more; some should be remembered, but some not.

Like other major world capitals, Bangkok has both developments and problems. Nonetheless, its solutions or fantasies of future images are reflected upon its routes from the past and the present. The organizing team does hope that this "Krungthep 226" exhibition can be a part of the path of self-exploration, and also paving the way of creating better changes. We like to end this note in sharing view with the work titled 'Khun-Na-Tum' (Morality), of Nopchai Ungkavatanapong in "Dream Bangkok" zone. This mixed media object features an electricity neon bar, of which shape is altered to be a word read as 'Kun-Tham' (You Do). Only the word 'Tham' (Do) is lit while turning on. It is as simple as that.

We both hope all of you enjoy viewing the exhibition.

Luckana Kunavichayanont and Apisak Sonjod

December 2008

Rama IX Art Museum Foundation

ก่อนปฐมบท กรุงเทพฯ

Prologue to Bangkok's Early Days

ก่อนปฐมบท กรุงเทพฯ

Prologue to Bangkok's Early Days

กรุงเทพฯ มีอายุเพียง 226 ปี เป็นเวลาที่ไม่ยาวนานเท่าไรนัก หากเทียบกับเมืองหลวงเก่าแก่หลายแห่งของโลก สำหรับความเป็นมาของกรุงเทพฯ ก่อนที่จะเป็นราชธานี สัจจิตต์ วงษ์เทศ นักปราชญ์ร่วมสมัยได้เขียนบรรยายไว้อย่างมีสีสันใน *กรุงเทพฯ มาจากไหน* ดังที่จะนำมาถ่ายทอดโดยสังเขปดังนี้

ในราว 12,000 ปีที่แล้ว พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของกรุงเทพฯ เคยเป็นทะเลอ่าวไทย พื้นที่ที่เป็นทะเลมีขอบเขตสูงชันไปถึงลพบุรีหรืออาจเหนือขึ้นไปอีก เขตป่าเขาโดยรอบอ่าวไทยมีผู้คนอาศัยอยู่ คนเหล่านี้ได้รับการเรียกขานในภายหลังว่า “มนุษย์อุษาคเนย์” พวกเขาอาศัยอยู่ภาคเหนือ เช่น ในบริเวณที่เป็นแม่ฮ่องสอนปัจจุบันและในอีสาน เช่นที่บ้านเชียง



1.1 แผนที่แม่น้ำ (เจ้าพระยา) แสดงที่ตั้งของกรุงศรีอยุธยาและสถานที่ต่างๆ ตั้งแต่ปากอ่าวไทยขึ้นไปถึงหัวเมืองเหนือและหัวเมืองอีสาน (ภาพจาก Oud en Nieuw Oost Indiën, Francois Valentijn, 1726.)

พุทธศาสนาจากชมพูทวีปแผ่มาถึงดินแดนสุวรรณภูมิหรืออุษาคเนย์ในราว พ.ศ. 500 หรือ 2,000 ปีมาแล้ว ต่อมาในราว พ.ศ. 1000 เกิดรัฐยุคแรกๆ ที่เรียกว่า “ทวารวดี” ในแถบที่เป็นจังหวัดลพบุรี ปราจีนบุรี สุพรรณบุรีและนครปฐม พื้นที่ที่เป็นกรุงเทพฯ ยังเป็นทะเลโคลนตม แต่ก็มีส่วนที่เริ่มแข็งตัวกลายเป็นแผ่นดินมากขึ้น มีคนตั้งหลักแหล่งอยู่ประปราย

หลัง พ.ศ. 1600 เกิดบ้านเมืองและรัฐใหม่รอบอ่าวไทย ตอนบนของอ่าวไทยเหนือกรุงเทพฯ ขึ้นไปเป็นที่ตั้งของ “รัฐโยธยาศรีรามเทพ” ซึ่งต่อมาคือ “กรุงศรีอยุธยา” กรุงเทพฯ ในขณะนั้นเป็นพื้นที่ชายเลน มีคนพื้นเมืองสร้างบ้านเรือนอยู่ที่ดอนชายเลน พวกเขาเหล่านี้คงเป็นพวกทำมาหากินชายฝั่งทะเล เช่น พวกที่พูดภาษาตระกูลมลายู-จาม ขวา-มลายู และมอญ-เขมรกับลาว-ไทย ประสมประสานกับพวกอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง

ในยุคต้นของกรุงศรีอยุธยา ตรงกับแผ่นดินของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช รัชกาลที่ 1 ระหว่าง ปี พ.ศ. 1552-1567 ช่วงเวลาก่อนและหลังรัชกาลนี้ กลุ่มชาติพันธุ์พูดภาษาไทย-ลาวจากภาคใต้ของจีนแถบกว๋างตุ้ง-กว๋างสี เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งในดินแดนกรุงศรีอยุธยา ครั้นในระหว่าง พ.ศ. 1991-2072 ตรงกับแผ่นดินของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ไปจนถึงสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 กรุงศรีอยุธยามั่งคั่งจากการค้าทางทะเล ซึ่งต้องเดินเรือผ่านบริเวณกรุงเทพฯ ชุมชนเก่าแก่ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ตอนนั้นหรือก่อนหน้านั้นมีอาทิเช่น บางเขน บางกรูด บางพลู ลม้งราย บางระมาด บางฉม้าง บางจากและบางนางนอง

ลำน้ำที่ต่อมาได้ชื่อว่า “แม่น้ำเจ้าพระยา” คือ เส้นทางสำคัญทั้งสำหรับการคมนาคมและเป็นทั้งปัจจัยสำหรับการดำเนินชีวิตจนเกิดเป็นชุมชน ตลอดจนคสมัยของกรุงศรีอยุธยาพระมหากษัตริย์จะต้องทำนุบำรุงลำน้ำสายนี้ หนึ่งใน การจัดการกับลำน้ำที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การขุดคลองลัดเพื่อลัดเส้นทางเดินเรือที่คดโค้งต้องอ้อมไปไกล การขุด คลองลัดที่สำคัญที่สุดคือ การขุดเส้นทางลัดในบริเวณที่กลายเป็นที่ตั้งของกรุงธนบุรีและกรุงเทพฯ ในเวลาต่อมา

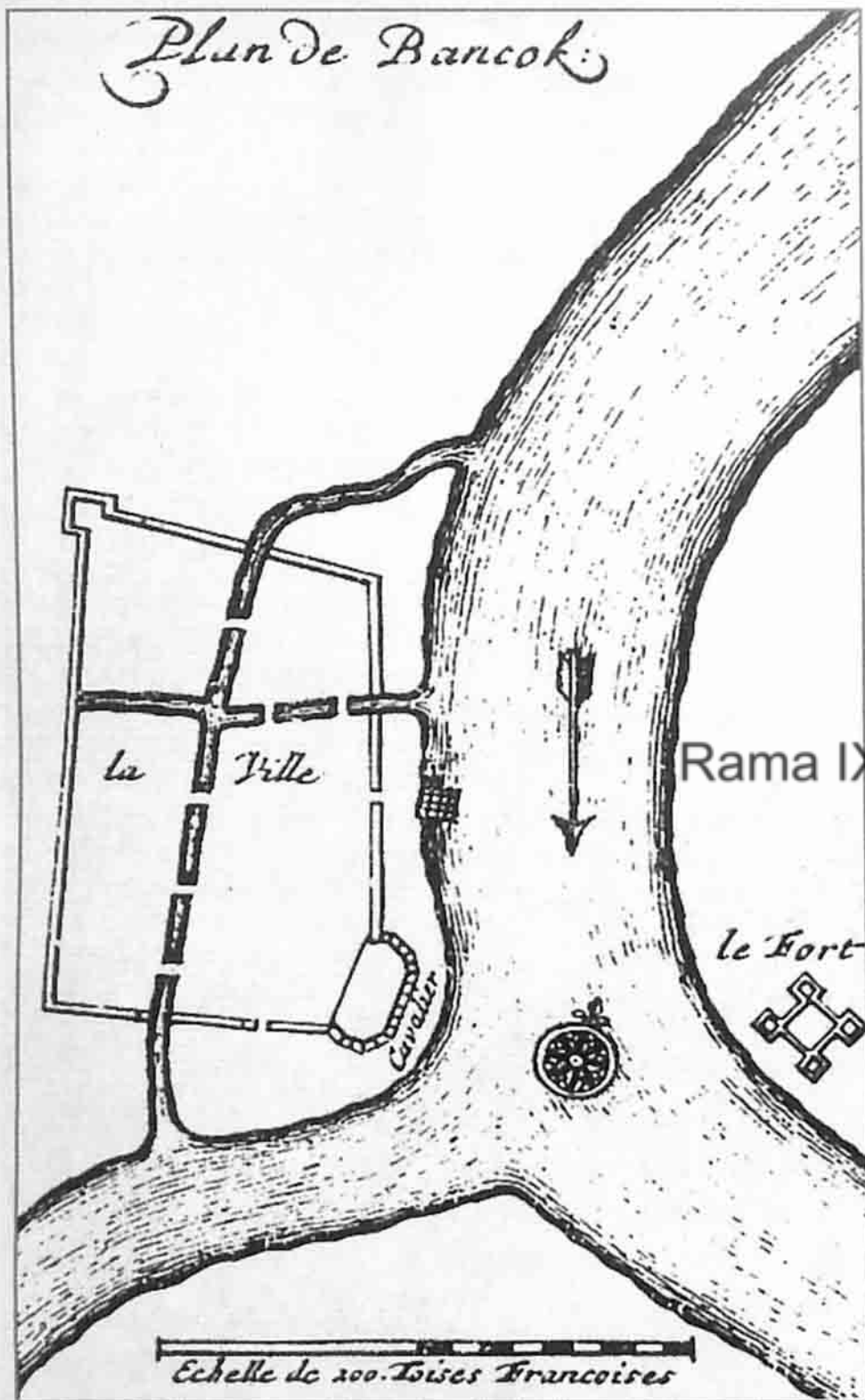
การขุดครั้งนี้สำเร็จในแผ่นดินของสมเด็จพระไชยราชาธิราช ในระหว่างปี พ.ศ. 2077-2089 มีผลทำให้บริเวณ ที่คดโค้งมากนั้นลดความสำคัญลงและต่อมาก็แคบลง บริเวณนี้เป็นที่รู้จักในเวลาต่อมาคือ คลองบางกอกน้อยและ คลองบางกอกใหญ่ บริเวณคลองลัดที่ขุดใหม่ตั้งแต่ปากคลองบางกอกน้อย (บริเวณโรงพยาบาลศิริราชและมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์) จนถึงปากคลองบางกอกใหญ่ (บริเวณพระราชวังเดิม กรุงธนบุรีกับปากคลองตลาด) ได้ขยายกว้างขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นแม่น้ำ



1.2 แผนที่แสดงแม่น้ำเจ้าพระยาที่เมืองบางกอก หลังขุดคลองลัด



1.3 ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงถึงแม่น้ำเจ้าพระยาสายใหม่ที่เมืองบางกอก หลังจากขุดคลองลัดแล้ว



1.4 ผังเมืองบางกอกจาก จดหมายเหตูลาอูแบร์ หัวโค้งทางซ้ายคือ ป้อมวิชัยประสิทธิ์ ปัจจุบันคือกองทัพเรือและพระราชวังเดิม ทางขวาคือ ป้อมฝั่งตะวันออก ปัจจุบันคือบริเวณปากคลองตลาด

ทางด้านใต้ของแม่น้ำสายเก่า (คลองบางกอกน้อยและบางกอกใหญ่) มีชุมชนตั้งอยู่ เมื่อขุดคลองลัดแล้ว ชุมชนนี้ย้ายไปตั้งหลักแหล่งตรงปลายคลองลัด มีชื่อในภายหลังว่า “บางกอก” ชื่อนี้อาจเป็นชื่อเก่าก่อนขุดคลองลัด ที่มีคลองสาขาเล็กๆ ชื่อว่า “คลองมะกอก” เพราะมีต้นมะกอกน้ำขึ้นอยู่บริเวณนั้นมาก จึงเรียกบริเวณปากคลองเชื่อมแม่น้ำสายเก่ากันว่า “บางมะกอก” วัดในชุมชนเล็กๆ นั้นมีชื่อว่า วัดมะกอก (ต่อมาคือวัดแจ้งหรือวัดอรุณ) นานวันเข้า เลียงพูดกร่อนเหลือแค่ “บางกอก” บริเวณบางกอกนี้เป็นจุดพักเรือนานาชาติ กลายเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า เติบโตขึ้นเป็นชุมชนเมืองเรียกกันตั้งแต่ครั้งนั้นว่า “เมืองบางกอก”

กรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (ระหว่างปี พ.ศ. 2091-2111) ทรงยกฐานะบางกอกขึ้นเป็นเมือง มีชื่อขึ้นในทะเบียนหัวเมืองว่า “ธนบุรี” มีสร้อยต่อท้ายว่า “ธนบุรีศรีมหาสมุทร” หมายถึงอยู่ใกล้ทะเลอ่าวไทย เมื่อการค้าขายของกรุงศรีอยุธยากับต่างชาติรุ่งเรืองขึ้น ความสำคัญของเมืองธนบุรีย่านบางกอกก็ยิ่งทวีมากขึ้นกลายเป็นเมืองใหญ่ มีผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ทั้ง จีน จาม ขวา มลายู ฯลฯ

นอกจากจะมีความสำคัญที่เป็นที่พักของการเดินเรือค้าขายแล้ว เมืองธนบุรีที่บางกอกยังมีความสำคัญในฐานะเป็น “ด่าน” ตรวจคนเข้าเมืองสำหรับกรุงศรีอยุธยา ป้อมปราการแบบยุโรปที่มีชื่อเรียกว่า “ป้อมเมืองบางกอก” ได้รับการสร้างขึ้นทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ป้อมฝั่งตะวันออกคือบริเวณปากคลองตลาดในปัจจุบัน (เรือทั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ป้อมฝั่งตะวันตกชื่อ “ป้อมวิชัยประสิทธิ์” (ครั้นสมัยพระเจ้าตากสินโปรดให้บูรณะและพระราชทานนามใหม่ว่า “ป้อมวิชัยประสิทธิ์” ปัจจุบันอยู่บริเวณพระราชวังเดิม กองทัพเรือ)

คนกรุงเทพฯ ในยุคแรกมีจำนวนเท่าไรไม่ทราบแน่ชัด แต่ที่แน่ๆ คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ไม่ได้เป็นชาติพันธุ์เดียวกันทั้งหมด คนกรุงเทพฯ ในยุคต้นรัตนโกสินทร์สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้ กลุ่มแรกคือ คนพื้นเมืองดั้งเดิม มีหลายตระกูลภาษาปะปนกัน เช่น ตระกูลมาเลย์-จาม และหรือชาว-มลายู ตระกูลมอญ-เขมร ตระกูลลาว-ไทย ต่อมา มีตระกูลจีน-ทิเบตเข้ามาผสมด้วย

กลุ่มที่สองคือ คนต่างชาติภาษานานาประเทศ คนกลุ่มนี้มีสองกลุ่มย่อยทับซ้อนกันอยู่ มีทั้งกลุ่มพื้นเมืองดั้งเดิมที่อยู่ห่างไกล กับกลุ่มที่มาจากที่อื่นชัดๆ เช่น จากตะวันออกกลาง ยุโรป และพวกหมู่เกาะอย่างญี่ปุ่น ฯลฯ กลุ่มที่สามคือ คนไทยสยาม คนพวกนี้ก็อาศัยอยู่ทับซ้อนกับคนพื้นเมืองดั้งเดิมและคนต่างชาติภาษานานาประเทศ คำว่าไทยสยามหมายถึงคนที่เรียกตัวเองว่า “ไทย” มีหลักแหล่งอยู่บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาและยังหมายรวมถึงไทยสยามจากกรุงศรีอยุธยาหลังกรุงแตกครั้งที่ 2 คนกลุ่มนี้ทยอยเข้ามาอยู่ที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ตัวอย่างเช่น ตระกูลจีนแบบพระเจ้าตาก ตระกูลเปอร์เซียมุสลิมอย่างสกุล บุนนาค เป็นต้น

ความร่ำรวยทางด้านวัฒนธรรมหลากหลาย ปรากฏให้เห็นจากจำนวนภาษา ซึ่งเมื่อรวมชาติภาษาต่างๆ ในกรุงเทพฯ ยุคนั้น พบว่ามีมากกว่า 60 ชาติภาษา (สุจิตต์ 2548 : 12-191)